

Białystok, 10.06.2016

Karol Smaczny
Wydział Sztuki Lalkarskiej
Akademia Teatralna im. A. Zelwerowicza w Warszawie

Streszczenie rozprawy doktorskiej

„Pustka i forma. Wpływ myśli filozoficznej na pracę nad rolą Józefa w przedstawieniu Sklepy cynamonowe w reżyserii Roberta Drobnucha”.

Jednym z największych zagrożeń dla artysty jest stagnacja, w jaką może popaść po osiągnięciu podstawowej biegłości w danej sztuce. Profesjonalny poziom umiejętności pozwala na uzyskanie pewności i poczucia komfortu w obszarze działań zawodowych, a to może zniechęcić do podejmowania wysiłku i dalszego rozwoju. Problem ten szczególnie jest widoczny w pracy aktora. O ile bowiem muzyk, przed koncertem, aby zachować sprawność artystyczną musi grać wprawki, a tancerz porządnie się rozgrzać, o tyle dobrze wykształcony aktor przed spektaklem teoretycznie nie musi robić nic – wchodzi na scenę i gra.

Korzystanie tylko z posiadanych już umiejętności, nawet na mistrzowskim poziomie, prowadzi do stagnacji, odtwórczości i rutyny. W ten sposób zatracą się to, co jest warunkiem koniecznym aktorstwa – autentyczność.

Celem, jaki sobie postawiłem w pracy, jest dokonanie refleksji na temat poszukiwań autentyczności w pracy aktora, metod na zachowanie świeżości spojrzenia i pogłębiania doświadczenia gry scenicznej. Dokonuję tego w oparciu o rolę Józefa, którą tworzę w spektaklu *Sklepy cynamonowe* w reżyserii Roberta Drobnucha, analizowaną w kontekście wybranych idei filozoficznych. Spektakl powstał w ramach międzynarodowego projektu, zakładającego spotkanie polskich i tureckich tradycji teatralnych. Został on zrealizowany w formie łączącej różne dyscypliny sztuki - teatr cieni, formalną grę aktorską i muzykę.

Praca poświęcona jest temu, w jaki sposób aktorstwo i filozofia spotkały się przy okazji tworzenia i rozwoju postaci głównego bohatera *Sklepow cynamonowych*. Rozprawa składa się z trzech części.

W rozdziale pierwszym części opisowej opowiadam o swojej wcześniejszej fascynacji prozą Brunona Schulza i praktycznej pracy z tą twórczością, czyli przedstawieniu *Republika marzeń*, które zrealizowałem w 2007 roku. Kolejny rozdział zawiera opis, jak kształtowało się moje wyobrazenie postaci Józefa w przedstawieniu *Sklepy cynamonowe*. Zawarte są w nim refleksje na temat doświadczeń, które ukształtowały moje widzenie aktorstwa i tego, jak odzwierciedliły się one w pracy. Ten rozdział przybliży też inspiracje filozoficzne, które były impulsem do poszukiwań dokonanych przeze mnie w obrębie pracy nad przedstawieniem *Sklepy cynamonowe*. Idee te to niektóre wątki filozofii Martina Heideggera oraz zagadnienia wyabstrahowane z filozofii dalekowschodnich, związanych z różnymi odłamami buddyizmu. Rozdział trzeci, w którym znajduje się opis głównych wątków przedstawienia, kończy pierwszą część pracy.

Część druga rozprawy dotyczy teorii i praktyki. Posługując się narzędziem, jakim jest filozofia, dokonuję tu analizy poszczególnych zagadnień tworzących rzeczywistość *Sklepów cynamonowych* oraz badam, w jaki sposób zastosowanie wybranych przeze mnie systemów filozoficznych może wpłynąć na moje poszukiwania artystyczne. W pierwszym rozdziale drugiej części, głównie odnosząc się do poglądów Martina Heideggera, wyjaśniam, dlaczego posługuję się filozofią. Jego pytanie o *bycie* bytu staje się dla mnie kluczem do działania i inspiracją, w wyniku której podejmuję pracę w kierunku pełniejszego zdefiniowania i zrozumienia wyobrażenia postaci, które tworzę. Kolejny rozdział to opis zastosowania filozofii do szerszego rozumienia fabuły spektaklu. Pojęcia, którymi się tu posługuję można przypisać do dwóch kategorii. Pierwszą stanowić będą pojęcia charakterystyczne dla filozofii zachodniej w ujęciu Martina Heideggera. Są to *nicość*, *trwoga częsta* i *trwoga rzadka*, a także *Dasein*. Drugą kategorię stanowią zagadnienia właściwe dla filozofii wschodu. Pojawiają się tu terminy takie jak *Pustka i Forma*, *nieociosany kloc*, *Jing Jang* i *umysł początkującego*. Wszystkie te idee stają się narzędziami służącymi lepszemu zrozumieniu płaszczyzny fabularnej spektaklu, ale też innych zagadnień z nim związanych. Druga część pracy zakończona jest refleksją nad konwencjami występującymi w przedstawieniu, w odniesieniu do wyżej wspomnianych pojęć z zakresu filozofii wschodu. W *Sklepiach cynamonowych* bohatera tworzy cały zespół. Taki zabieg, niecodzienny w tradycyjnym teatrze europejskim, jest często stosowany w teatrach azjatyckich. Opowiada o tym kolejny rozdział, w którym piszę też o tym, z czego wynika potrzeba odbywania wspólnych rozgrzewek przygotowujących zespół przed spektaklem. Piąty rozdział pracy to rozważania nad autentycznością bycia na scenie z perspektywy zaangażowania aktora w

pracę. Odnoszę się w nim do filozofii wschodu, a także do rozważań takich twórców i teoretyków teatru jak m. in. Peter Brook, Jerzy Grotowski, czy Eugenio Barba.

Kolejna część rozprawy poświęcona jest praktycznym aspektom pracy nad zachowaniem świeżości i autentyczności bycia na scenie. Rozdział pierwszy zawiera ćwiczenia składające się na trening jaki przygotowałem opierając się w dużej mierze na przemyśleniach zawartych w części teoretycznej. Zostały one wybrane z myślą o zespole *Sklepów cynamonowych*, ale mają charakter na tyle uniwersalny, że wykorzystuję je także przy okazji innej pracy artystycznej i dydaktycznej. Duża część zamieszczonych propozycji zaczerpnięta jest od mistrzów teatru, z literatury, bądź bezpośrednich spotkań z artystami. W dużej mierze wykorzystuję ćwiczenia oparte na praktykach Michaiła Czechowa, Jerzego Grotowskiego, Michaela Vogla i Augusto Boala. Zestaw ten, zawiera też ćwiczenia, które nie były stosowane dotąd w teatrze, a nawet jeśli były, to nie znalazło to dotąd odzwierciedlenia w fachowej, znanej mi literaturze zachodniej. Ostatni rozdział trzeciej części zawiera podsumowanie całości i osobistą refleksję nad treścią niniejszej rozprawy i okolicznościami w jakich powstała. Opisuję w nim, jak myśli zawarte w pracy, przekładają się na moją działalność nie tylko aktorską, ale także dydaktyczną.

W zakończeniu pracy dołączam *Aneks* zawierający scenariusz *Sklepów cynamonowych* oraz zredagowany przeze mnie zapis rozmowy odbytej z członkami zespołu współtworzącymi tę inscenizację, a dotyczącej poruszanych przeze mnie w niniejszej rozprawie zagadnień.